

A büntetésvégrehajtás ellenőrzési rendszerének vázlata

Az állami ellenőrzés rendszerének áttekintése

Az államigazgatási jogtudomány álláspontja szerint az ellenőrzés az igazgatási tevékenység részét alkotja, ezért az ellenőrzési rendszer is része az igazgatási rendszernek. A szocialista társadalomban egységes igazgatási rendszer működik, amely a marxista—leninista pártból mint a társadalom irányításának vezető szervéből, valamint az állami és a társadalmi szervezetekből áll.

A szocialista társadalom ellenőrzési rendszere pedig értelemszerűen a következő alrendszerekből — pártellenőrzés, állami és társadalmi ellenőrzés — tevődik össze.

A szocialista társadalomban a marxista—leninista párt irányításával, elsősorban az államon keresztül valósul meg a társadalom igazgatása. Az állam különböző szervek rendszere, amelyek funkcióikat, feladataikat tekintve az igazgatásban és ezzel együtt az ellenőrzésben is különbözőképpen vesznek részt.

Állami ellenőrzést gyakorolnak az államhatalmi-népképviselői szervek, az államigazgatási szervek, a bíróságok és az ügyészségek. A bírói és az ügyészi szerveket az jellemzi, hogy az ellenőrzést fő funkciójuk végzése közben, a munka folyamatában valósítják meg, így nincsenek külön ellenőrző szerveik. Az államhatalmi-népképviselői, valamint az államigazgatási szerveknél a munka közben megvalósuló ellenőrzés mellett léteznek külön ellenőrző orgánusok is. (Például a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság).

Az állami szervek rendszerének egyik elemét képezik az államigazgatási szervek. Ezek összessége alkotja az államigazgatási szervezet rendszerét, amely hierarchikusan lép fel. Az alsóbb szervek alá vannak rendelve a felsőbb szerveknek, az alsóbb szerveket felsőbb szervek irányítják.

Az államigazgatási szervezet rendszerében az államigazgatási szervek többféle ellenőrzés alatt állnak. Az államigazgatási munka nagy jelentősége miatt a szocialista államban sokoldalúan építették ki az államigazgatási szervek ellenőrzését. Az államigazgatási szervek ellenőrzésének főbb fajtái a következők:

- az államigazgatási szerv vezetője által végzett általános ellenőrzés a szerven belül;
- az irányító szervek által végzett általános ellenőrzés, különös tekintettel a népképviselői szervek ellenőrző tevékenységére;
- gazdasági, pénzügyi ellenőrzés;
- az ügyészségek által végzett törvényességi ellenőrzés, illetve felügyelet;
- a népi ellenőrzési bizottságok által végzett ellenőrzés;
- a funkcionális szervek (OT, PM) által végzett felülvizsgálatok;
- a hatósági (pl. tűzrendészeti) ellenőrzés.

Az állami ellenőrzés jogilag vagy egyéb módon szabályozott ellenőrzési forma, és a feltárt hiányosságok — az esetek többségében — jogi vagy egyéb konzekvenciákat vonhatnak maguk után.

Az államigazgatási szervek által végzett ellenőrzés legfontosabb jogforrása az állami ellenőrzésről szóló 50/1977. (XII. 21.) MT-rendelet. A rendelet hatálya kiterjed minden olyan állami ellenőrzésre, amelyet a Minisztertanács, illetőleg az irányítása és felügyelete alatt álló minisztériumok, országos hatáskörű szervek, tanácsok végeznek, valamint a belső ellenőrzésre, amelyet a felsorolt szervek és azok önállóan gazdálkodó szervezetei folytatnak.

Az államigazgatás szervezetrendszerében egységes ellenőrzési rendszer funkcionál, ezen belül az egyes államigazgatási szervek között a funkciókat, feladatokat, hatásköröket tekintve munkamegosztás érvényesül, de az ellenőrzési tevékenység ellátása során szorosan együttműködnek. A különböző célú és feladatkörű ellenőrzések rendszeresen, szervezeten, összehangoltan és folyamatosan működnek.

Az ellenőrzési tevékenység rendszerét a Minisztertanács központilag irányítja. A MT éves terv alapján végzi az ellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységét, gondoskodik a tervben foglaltak végrehajtásának koordinálásáról, a tapasztalatok hasznosításáról.

A minisztériumok és az országos hatáskörű szervek is éves tervet készítenek, amelyekben kötelesek:

- a Minisztertanács ellenőrzési tervében meghatározott szempontokat feladatuk körük sajátosságainak megfelelően érvényesíteni;
- gondoskodni arról, hogy az ellenőrzési tervükben meghatározott irányelvek az alárendelt ellenőrző szervek munkaterveiben és ellenőrzési tevékenységében is kielégítően szerepeljenek.

A minisztériumok, az országos hatáskörű szervek ellenőrzési tervükbe felvett témavizsgálatairól tájékoztatják a tárgykör szerint érdekelt minisztériumot, országos hatáskörű szervet, illetőleg a területileg érdekelt fővárosi, megyei tanács végrehajtó bizottságát. E tervek végrehajtása során az érdekelt szervek különös gondot fordítanak az indokolatlan, párhuzamos vizsgálatok kiküszöbölésére, továbbá törekednek a kapcsolódó tárgykörű ellenőrzések együttes megszervezésére.

A büntetésvégrehajtás ellenőrzésének rendszeréről

A büntetésvégrehajtás az igazságügyminiszter felügyelete alatt álló, államigazgatási feladatokat ellátó fegyveres testület, része a Magyar Népköztársaság fegyveres szervei rendszerének. Feladatainak ellátása során költségvetési és vállalati gazdálkodást egyaránt folytat.

A büntetésvégrehajtás maga is differenciáltan tagolt szervezet. Irányító szerve az Országos Parancsnokság, végrehajtó területi szervei a büntetésvégrehajtási intézetek, intézmények és vállalatok.

A büntetésvégrehajtás felügyeleti és irányítási rendszere — figyelembe véve a sajátosságokat — megfelel az államigazgatási rendszerben általánosan érvényesülő felügyeleti és irányítási rendszernek. Ebből adódik, hogy a büntetésvégrehajtás ellenőrzési rendszere is szerves része az államigazgatás ellenőrzési rendszerének. Itt is funkcionálnak az általánosan alkalmazott ellenőrzési fajták, természetesen a fegyveres szervekre vonatkozó sajátosságokkal.

A büntetésvégrehajtás ellenőrzésének rendszere vázlatosan a következő:

- ügyészi és államigazgatási szervek által végzett ellenőrzések (külső ellenőrzés);
- felügyeleti és irányító szervek által végzett ellenőrzések (irányítói ellenőrzés);
- a büntetésvégrehajtási intézetek, intézmények és vállalatok belső ellenőrzési rendszere (belső ellenőrzés).

Külső ellenőrzés

A büntetésvégrehajtás külső ellenőrzését különböző állami (ügyészi, államigazgatási) szervek végzik. Ellenőrzési jogköreiket magas szintű jogszabályok határozzák meg, amelyek azokban — az államigazgatási funkcionális és ágazati szervek vonatkozásában — a büntetésvégrehajtás fegyveres testületi jellege miatt meghatározott korlátokkal érvényesülnek. Az egyes ellenőrzési jogosítványokat, különösen a hatósági jogkört érintik ezek a korlátok. Több tekintetben csak véleményeket, javaslatokat, jelzéseket, tanácsokat adhatnak a különböző államigazgatási szervek, de hatóságként nem járhatnak el. A büntetésvégrehajtási vállalatok vonatkozásában azonban az ellenőrzéseket végző szervek jogkörei teljeskörűen érvényesülnek.

A büntetésvégrehajtásra mint államigazgatási szervezetre irányuló ellenőrzések rendszere oly sokrétű és összetett, hogy csak a rendszer áttekintése szempontjából gyakrabban alkalmazott ellenőrzési fajtákat tárgyaljuk.

A törvényességi felügyelet keretében végzett ügyészi ellenőrzések a büntetésvégrehajtás egész tevékenységét átfogják. A büntetésvégrehajtási felügyeletet a Legfőbb Ügyészség Büntetőbírói Főosztálya szervezetében működő Büntetésvégrehajtási Felügyeleti Osztály irányítja. A megyék, valamint a főváros területén az illetékes főügyészség gyakorolja a törvényességi felügyeletet. A büntetésvégrehajtás fegyveres testületi jellegéből adódóan ellenőrzéseket végeznek az illetékes katonai ügyészi szervek is.

A népi ellenőrzés, mint a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság által irányított általános ellenőrzés azzal a megkötéssel érvényesül a büntetésvégrehajtás területén, hogy a népi ellenőrzés területi szervei a büntetésvégrehajtási szerveket nem ellenőrizhetik, az ellenőrzésre csak a KNEB Fegyveres Szervek Főosztálya jogosult. A kialakult gyakorlat szerint a KNEB a büntetésvégrehajtás területén téma- és céll ellenőrzéseket végez, de konkrét ügyeket is vizsgál. Legutóbb a költségvetési és vállalati gazdálkodás területén végzett átfogó ellenőrzést.

A gazdasági, pénzügyi ellenőrzéseket az államigazgatás funkcionális szervei végzik. Ezek az ellenőrzések különbözőképpen valósulnak meg a költségvetési gazdálkodás és a vállalati gazdálkodás területén.

a) *A vállalati gazdálkodás területén* a Pénzügyminisztérium Ellenőrzési Főigazgatósága végzi a gazdasági, pénzügyi ellenőrzést. Az egyes vállalatoknál két-évenként átfogó gazdasági, pénzügyi ellenőrzést folytatnak, ezenkívül esetenként célvizsgálatokat is tartanak. Az Ellenőrzési Főigazgatóság hatósági jogkört is gyakorol (pl. bírságot is kiszabhat). Gazdasági, pénzügyi ellenőrzéseket — nem átfogó jelleggel — a Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Nemzeti Bank, az Állami Fejlesztési Bank is folytat. A büntetésvégrehajtási vállalatoknál az Országos Anyag- és Árhivatal két-évenként áellenőrzéseket végez, melynek során hatósági jogkört is gyakorol. Esetenként célvizsgálatokat is tartanak.

b) *A költségvetési gazdálkodás területén* a PM Fegyveres Testületi Szervek Önálló Osztálya két-évenként széles körű pénzügyi, gazdasági ellenőrzést gyakorol, öt-évenként pedig az egész tervidőszakra kiterjedő átfogó ellenőrzést tart. Ezen túl célvizsgálatokat (pl. a maradványérdekeltséggel, a lakásgazdálkodással kapcsolatban) is folytatnak. A globális ellenőrzésbe esetenként az Országos Tervhivatal is bekapcsolódik. A testületi beruházásokat és a pénzeszközök felhasználását az Állami Fejlesztési Bank kontrollálja.

A népgazdasági igazgatás keretében az ágazati felelősség érvényesülése érdekében egyes ágazati szervek ellenőrizhetik a büntetésvégrehajtás gazdasági tevékenységét. Egyes szervek néhány tekintetben hatósági jogkört is gyakorolhatnak, több ágazat azonban nem él ellenőrzési jogkörével, vagy csupán egyes jogosítványokat gyakorol. A különféle ágazati szervek az ipari, a mezőgazdasági, a

kereskedelmi, az építésügyi, a vízügyi, az energiaügyi stb. igazgatás területén végezhetnek ellenőrzéseket. Ezek közül a gyakorlatban leginkább a következő ellenőrzések valósulnak meg.

a) A belkereskedelmi és külkereskedelmi ágazat területén különböző minőségellenőrző szervek (lásd: a KERMI, különféle szakmai minőségellenőrző szervek, a MERT stb.) vizsgálják felül a büntetésvégrehajtási vállalatok termékeit, megkötések nélkül gyakorolva ellenőrzési jogkörüket.

b) Az iparigazgatási ágazatban az energiaügyi igazgatás területén az Állami Energetikai és Energiabiztonság-technikai Felügyelet jogosult a büntetésvégrehajtásnál lévő összes kazán és nyomástartó edény ellenőrzésére.

A munkavédelmi felügyelet során a SZOT munkavédelmi felügyeleti szervei önállóan nem végeznek ellenőrzéseket a büntetésvégrehajtásnál, csak az Országos Parancsnokság munkavédelmi felügyelőjének vagy az egyes büntetésvégrehajtási intézetek parancsnokainak felkérésére. A munkavédelmi szemléken és a súlyosabb üzemi balesetek kivizsgálásakor azonban részt vesznek, a jegyzőkönyvekben észrevételeket, javaslatokat tesznek. A közelmúltban a munkavédelmi felügyelet, mint állami feladat, az Országos Munkavédelmi Főfelügyelőség és területi szervei hatáskörébe került.

Az új jogszabályok szerint a fegyveres erőknél és testületknél a munkavédelmi felügyeletre az illetékes miniszterek által kiadott külön rendelkezések az irányadók.

A rendészeti ágazatban a tűzrendészet területén az állami tűzoltóság különböző szervei végeznek ellenőrzéseket a büntetésvégrehajtásnál. Ellenőrzéseik során azonban hatósági jogkört nem gyakorolhatnak, határozatokat nem hozhatnak, csak észrevételeket, javaslatokat tehetnek. A BM Tűzoltóság Országos Parancsnoksága az Igazságügyi Minisztérium területén ötévenként ágazati felügyeleti ellenőrzés keretében ellenőrzi a tűzvédelmi irányító és ellenőrző tevékenység, ennek során ellenőriznek néhány büntetésvégrehajtási intézetet is. A tűzoltóság helyi szervei — a büntetésvégrehajtási intézetek parancsnokainak felkérésére — a tűzvédelem egyes területeit ellenőrzik, a büntetésvégrehajtási vállalatoknál pedig — évenként — tűzvédelmi szemlét tartanak. Ezenkívül a tüzeseteknél vizsgálatot folytatnak.

A kulturális ágazatban a levéltárak ellenőrzik a büntetésvégrehajtás iratkezelését. Az illetékes levéltárnak a büntetésvégrehajtás országos parancsnoka engedélyezi a büntetésvégrehajtási intézetek irattárának ellenőrzését. (Lásd a 30/1969. (IX. 2.) Korm. számú rendeletet és a 109/1981. (IK. 5.) IM számú utasítást.)

Az egészségügyi ágazat területén korlátozottan érvényesül az Egészségügyi Minisztérium ágazati felügyeleti jogköre. A közegészségügyi és járványügyi szervek nem tarthatnak ellenőrzéseket a büntetésvégrehajtásnál, de az Országos Parancsnokság egészségügyi osztálya vagy az intézetek parancsnokai felkérhetik őket különböző vizsgálatok elvégzésére, amelyek során javaslatot adhatnak, véleményt mondhatnak. Az Igazságügyi Megfigyelő és Elmegyógyító Intézet és a Munkaterápiás Alkoholelvonó Intézet szakmai tevékenységének felügyeletét az Egészségügyi Minisztérium III. Főosztálya látja el, a Bv. Központi Kórház tevékenysége feletti felügyeletet pedig az Országos Parancsnokság egészségügyi osztálya végzi.

Irányítói ellenőrzés

Az Igazságügyi Minisztérium a miniszter által ellátott felügyelet keretében a büntetésvégrehajtás egyes területeit közvetlenül is ellenőrzi. Ez az ellenőrzés — mint általában a felügyeleti ellenőrzés — nem teljes körű, csak egy-egy részterü-

letre terjed ki. Közvetlen ellenőrzéseket az IM Személyzeti és Oktatási Főosztálya, valamint Terv- és Pénzügyi Főosztálya végez. Ez utóbbi az Országos Parancsnokságon két évente költségvetési gazdálkodási ellenőrzést, illetve utóellenőrzést folytat.

A Személyzeti és Oktatási Főosztály pedig a büntetésvégrehajtási testületnél.

— elősegíti a káderpolitikai elvek és határozatok egységes értelmezését, valamint támogatja megtartását,

— ellenőrzi az Országos Parancsnokság kádermunkáját és oktatási tevékenységét, a központi káderutánpótlási és -képzési terv, továbbá az éves kádercseretervek végrehajtását.

A bv. intézetek irányítói ellenőrzését — mint minisztériumi szerv — a Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnoksága végzi. Ez utóbbi a büntetésvégrehajtás irányító szerve, a büntetésvégrehajtási intézetek, intézmények és vállalatok (a továbbiakban: a bv. intézetek) irányítására vonatkozó jogszabályokkal rendelkezik, melynek egyik eleme a bv. intézetek teljes körű ellenőrzésének joga. A büntetésvégrehajtásra vonatkozó politikai határozatok, jogszabályi rendelkezések és állami döntések következetes végrehajtásának biztosítása az ellenőrzés célja. Természetesen vele jár az ellenőrzéssel a hasznosítható tapasztalatok számbavétele, a végrehajtást gátló körülmények feltárása, javaslattétel ezek megszüntetésére, végső soron a büntetésvégrehajtási tevékenység színvonal-emelésének elősegítése.

Az ellenőrzés az irányítási, vezetési tevékenység szerves részét alkotja, a vezetők felelősek az általuk irányított tevékenység ellenőrzésének megszervezéséért, folyamatos, hatékony működéséért, a tapasztalatok hasznosításáért és a szükséges intézkedések megtételéért. Az ellenőrzések tapasztalatai elősegítik a büntetésvégrehajtási tevékenység fejlesztésével kapcsolatos helyes döntések meghozatalát, a gazdálkodási feladatok eredményes ellátását, a társadalmi tulajdon szigorú védelmét, valamint folyamatos információt nyújtanak az intézetekben folyó tevékenységről. A büntetésvégrehajtás rendszeres és folyamatos ellenőrzésén belül kiemelt fontosságú a gazdálkodás ellenőrzése. A felülvizsgálatot érdemi értékelés, a javaslatok kidolgozása követi, szabálytalanság esetén viszont vezetői intézkedés, ha szükséges felelősségre vonás kíséri.

Az ellenőrzési feladatok ellátására a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kialakult az Országos Parancsnokság ellenőrzési tevékenységének rendszere, amely a következő ellenőrzési fajtákból tevődik össze:

- a bv. intézetek vezetésének vizsgálata,
- a szakszolgálatok tevékenységének vizsgálata,
- a bv. intézetek pénzügyi-gazdasági ellenőrzése (az ún. költségvetési ellenőrzés),
- a bv. vállalatok felügyeleti ellenőrzése (az ún. vállalati felügyeleti ellenőrzés).

Az ellenőrzési rendszer működésében érvényesülnie kell a tervszerűségnek és a koordináltságnak, ehhez az egyes ellenőrzési fajtáknak egymással összhangban, egymást kiegészítve, az átfedések és párhuzamosságok kiküszöbölésével kell megvalósulniuk. A tervszerűség a koordináltság biztosítója. Ezért az Országos Parancsnokság és a szakosztályok féléves munkaterveikben megtervezik az ellenőrzéseket is. A parancsnokság a vezetésvizsgálatot, azok utóellenőrzéseit, a vállalati felügyeleti és a költségvetési ellenőrzéseket, a szakosztályok pedig saját ellenőrzéseiket tervezik.

Ez a tervezési rendszer azáltal elégíti ki a koordináltság igényét, hogy egy hosszabb távú tervrendszerre épül. Ilyen tervrendszerrel korábban nem rendelkezett a büntetésvégrehajtás. Nemrég készült el az Országos Parancsnokság ötéves ellenőrzési ütemterve, amelyben a vezetésvizsgálatokat, a költségvetési ellenőrzés-

seket, a vállalati felügyeleti ellenőrzéseket és a szakterületek átfogó ellenőrzésének és értékelésének tervezését összehangolták.

Az ellenőrzési rendszer tervszerű és koordinált működésének elősegítésére az Országos Parancsnokság titkárságán 1983-tól külön ellenőrzési apparátus tevékenykedik. Ennek célja az, hogy az Országos Parancsnokság vezetése egyfelől figyelemmel kísérhesse az ellenőrzési rendszer működését, és javaslatokat kapjon annak korszerűsítésére, a feltárt hiányosságok kiküszöbölésére, másfelől nem titkolt szándékuk, hogy folyamatos, átfogó ismeretekkel rendelkezzenek a bv. intézetekről, hogy rövid időn belül értékelní tudják bármely intézet helyzetét, munkáját, hogy a szükséges intézkedéseket meg lehessen tenni.

A titkárság konkrétan a következő feladatokat végzi:

- gyűjti, intézetenként rendszerezi az ellenőrzésben felhasználható anyagokat, az ellenőrzések tapasztalatait pedig összegzi, értékeli;
- összeállítja az Országos Parancsnokság ellenőrzési tervét;
- figyelemmel kíséri, koordinálja a szakosztályok ellenőrzési tevékenységét;
- szemmel tartja az ellenőrzési rendszer működését, feltárja hiányosságait, javaslatokat készít korszerűsítésére;
- konkrét ellenőrzéseket végez (ilyen például az országos parancsnok által elrendelt különellenőrzés, a bv. intézetek vezetésmechanizmusának, belső szabályozottságának, belső ellenőrzési rendszere működésének ellenőrzése);
- részt vesz a vezetésvizsgálatok szervezésében, lebonyolításában;
- irányítja, koordinálja az utóellenőrzéseket;
- elemzéseket, értékeléseket készít az Országos Parancsnokság vezetése számára az ellenőrzések tapasztalatairól, és javaslatokat dolgoz ki az ellenőrzési rendszer hatékony működésére.

a) Miniszteri utasítás alapján az Országos Parancsnokság a bv. intézetek átfogó vizsgálatát 1980-tól a korábbi bizottsági ellenőrzések helyett a vezetésvizsgálatok keretében végzi. A vezetésvizsgálat célja, hogy a vizsgált bv. intézet munkájának, helyzetének, valamint a vezetés állapotának politikai és szakmai értékelését adja, miközben

— értékeli az intézet törvényes működését, a jogalkalmazás jogpolitikai irányelveinek érvényesülését, a büntetésvégrehajtásra vonatkozó jogszabályok hatályosulását, a szakszolgálatok — ennek érdekében végzett — együttes tevékenységét;

— átfogóan elemzi a vezetés irányítói feladatainak teljesítését, személyzeti munkáját, különös tekintettel a káderek nevelésére;

— felbecsüli a személyi állomány szakmai, politikai felkészültségét, erkölcsi állapotát, és minősíti helyzetét.

Az intézetek vezetését — a szakosztályi, a gazdasági, illetőleg egyéb ellenőrzések tapasztalatait felhasználva — szükség szerint, de legalább ötvenként felül kell vizsgálni. A kontrollvizsgálatok ütemezését az Országos Parancsnokság munkaterve tartalmazza.

A vezetésvizsgálatokat bizottságok végzik, ezeket az Országos Parancsnokság kijelölt osztályvezetői vezetik, s az országos parancsnok vagy helyettesei felügyelik. A vizsgálat során minden esetben megkérlik az illetékes pártszervek és a megyei-fővárosi bíróság, ügyészség, rendőr-főkapitányság véleményét. Minden vezetésvizsgálatról összefoglaló jelentés készül, melyet az Országos Parancsnokság vezetői értekezletén tárgyalnak meg. Erre meghívják az intézet parancsnokát, párttitkárát és az illetékes pártbizottság képviselőjét. Az országos jellegű bv. intézetek vezetésvizsgálatáról készült jelentéseket esetenként miniszteri értekezleten is megvitatják.

A vezetői értekezleten hozott döntés után a vizsgálatról készült összefoglaló jelentést, a részjelentéseket és az országos parancsnok határozatát megkapja a vizsgált intézet parancsnoka. Majd a hiányosságok megszüntetésére az intézetparancsnok — az Országos Parancsnokság illetékes osztályaival közösen — intézkedési tervet készít. A hiányosságok tényleges megszüntét az Országos Parancsnokság az utóellenőrzés keretében vizsgálja felül. A vezetésvizsgálat megállapításait és az annak alapján teendő intézkedéseket az országos parancsnok vagy helyettese ismerteti az adott intézet állományértekezletén.

b) A bv. intézetek szakszolgálati tevékenységét az Országos Parancsnokság osztályai vizsgálják a folyamatos felügyelet, a téma- és céllenőrzés, a szolgálati ágak vezetői munkájának ellenőrzése keretében. A szakosztályok féléves munkatervükben előirányozzák az ellenőrzéseket, majd havi ellenőrzési programot készítenek. Az ellenőrzésekről a szakosztályok jelentést írnak és felhívják az érintett vezetők figyelmét a fogyatékoságok megszüntetésére.

A folyamatos felügyelet, valamint a téma- és céllenőrzések mellett a szakterületeket minden intézetben IM-utasítás alapján legalább kétévenként átfogó jelleggel ellenőrizni és értékelni kell. Ennek az ellenőrzésnek és értékelésnek a gyakorlata még kellőképpen nem alakult ki. A szakosztályok az ellenőrzések lényegesebb megállapításairól tájékoztatják az Országos Parancsnokság vezetői értekezletét és ugyanakkor gondoskodnak a tapasztalatok hasznosításáról is.

Az egyes szakterületek kapcsolódó témáit az illetékes osztályok közösen is ellenőrizhetik. Történtek ilyen ellenőrzések az utóbbi években, de általánosság még nem vált ez a kontrollforma.

c) A bv. intézetek pénzügyi-gazdasági ellenőrzésének célja a rendelkezésre bocsátott eszközökkel való gazdálkodás hatékonyságának, az irányadó előírások, jogszabályok megtartásának vizsgálata. Ugyanezen ellenőrzés feladata a társadalmi vagyoni védelmének megszilárdításával elősegíteni a belső ellenőrzési rendszer megszervezését és működését.

A költségvetési ellenőrzéseket az Országos Parancsnokság pénzügyi osztálya látja el, az átfogó költségvetési ellenőrzésekben viszont más osztályok is részt vesznek. IM-utasítás alapján költségvetési ellenőrzést minden intézetben két-évente kell végezni. Ezen túl az országos jellegű intézetekben középtávú tervidőszakonként egyszer az intézet egészére kiterjedő — a szakmai és gazdasági tevékenységet összefüggéseiben értékelő — átfogó költségvetési ellenőrzést is kell tartani.

A költségvetési ellenőrzések végrehajtására a pénzügyi osztály éves tervet készít, amely az Országos Parancsnokság munkatervének mellékletében is szerepel. A költségvetési ellenőrzésekről írásos jelentés készül, a feltárt hiányosságok megszüntetésére az országos parancsnok vagy helyettese utasítást ad ki, amelyet az intézet parancsnoka kézhez kap. A fogyatékoságok kiküszöbölését utóellenőrzés keretében ellenőrzik.

d) A bv. vállalatok felügyeleti ellenőrzése tüzi ki célul a büntetésvégrehajtási vállalatok tevékenységének, a termelés és a munka szervezettségének és gazdaságosságának, a vállalatvezetési munka hatékonyságának, a munkáltatási feladatok teljesítésének átfogó értékelését, hogy javasolni tudja a szükséges intézkedéseket.

A vállalati felügyeleti ellenőrzésnek vizsgálnia kell a munkáltatási feladatok végrehajtását, az elítéltek foglalkoztatásának hatékonyságát, a kooperáló vállalatokkal történő együttműködést, a fejlesztési célkitűzéseknek a büntetésvégrehajtási feladatokkal való összhangját, a beruházás tervszerűségét, a gazdálkodás törvényességét, a vállalat szervezettségét. Az ellenőrzésnek át kell fognia a vállalati és az intézeti foglalkoztatást, de ki kell terjednie az ágazati célkitűzések megvaló-

sítására is. Mindezt valamennyi bv-vállalatnál és célgazdaságnál — szükség szerint, de legalább — ötvenként meg kell ejteni.

A vállalati felügyeleti ellenőrzés komplex bizottsági ellenőrzés formájában történik, a bizottság tagjait az Országos Parancsnokság gazdasági osztályairól jelölik ki. Az ellenőrzési tervet az Országos Parancsnokság munkatervének melléklete tartalmazza. A vállalati felügyeleti ellenőrzésekről részletes, összefoglaló jelentés készül. A vizsgálat megállapításait a vállalat vezetőivel megvitatják. Az ellenőrzésről készült jelentés, valamint az értékelő tárgyalás alapján az országos parancsnok helyettese rendelkezik a tennivalókról. A hiányosságok megszüntetését utóellenőrzés keretében kontrollálják.

Belső ellenőrzés

A bv. intézetek, intézmények és vállalatok belső ellenőrzési rendszere magában foglalja a különböző szintű vezetők és a függetlenített belső ellenőrök ellenőrzési tevékenységét. Az intézet parancsnoka köteles a belső ellenőrzés rendszerét megszervezni, végrehajtását irányítani és működése felett felügyeletet gyakorolni. A vezetői ellenőrzés alapvető eleme a rendszeresség. Ezen túlmenően a kiemeltebb területek felülvizsgálatára az intézetek parancsnokai, helyettesei és a szolgálatvezetők ellenőrzési tervet készítenek.

Az intézetek belső ellenőrzési rendszerének működése biztosítja a büntetés-végrehajtási és a gazdálkodási tevékenység megfelelő színvonalú ellenőrzését. Esetenként előfordul azonban, hogy az ellenőrzések felületesek, sablonosak, nem tárják fel megfelelően a hiányosságokat, több esetben az Országos Parancsnokság vagy a külső szervek észlelik a hibákat. A nem megfelelően végzett ellenőrzés rendszerint más vezetési hiányosságokkal is párosul.

A vállalati gazdálkodás belső ellenőrzésére már korábban függetlenített belső ellenőri státuszokat rendszeresítettek. A költségvetési gazdálkodás területén 1982-től tizenegy bv. intézetben állandósítottak belső ellenőri státuszokat. Egy-egy belső revizor több intézet belső ellenőrzését látja el.

*

Az új ellenőrzési rendszer bevezetése óta eltelt időszak tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a kialakított ellenőrzési rendszer alkalmas a büntetés-végrehajtási és a gazdálkodási tevékenység teljes körű ellenőrzésére. Olyan differenciált ellenőrzési rendszer ez, amely kiterjed az egyes résztevékenységek és az össztevékenység elemzésére, értékelésére egyaránt.

Az ellenőrzési rendszer működése alapvetően megfelel a követelményeknek. Néhány tekintetben azonban — különösen ami a tervszerűséget, a koordináltságot, az ellenőrzések módszereit, az ellenőrzések tapasztalatainak hasznosítását illeti — még nem funkcionál kielégítő módon. Az ellenőrzési rendszer működését ezeken a területeken tovább kell fejleszteni. Ennek érdekében az Országos Parancsnokság megteremtette a szükséges intézkedéseket.

Dr. Csordás Sándor